

- Veľký slovensko-ruský slovník. (Paralelný rus. názov.) 6. zv. Vy – Ž. Red. E. Sekaninová. Bratislava, Veda 1995. 704 s. (autori J. Benkovičová, P. Ďurčo, A. Jarošová, M. Masárová, M. Petrufová, K. Sakanová, A. Šebestová).
- Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. Bratislava – Banská Bystrica: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV – Univerzita Mateja Bela 2000. 296 s.
- Vlastné meno v komunikácii. Zborník referátov z 15. slovenskej onomastickej konferencie. Zost. P. Žigo – M. Majtán. Bratislava: Veda – Univerzita Komenského – Veda 2003. 340 s.
- Z histórie lexiky staršej slovenčiny. Zost. M. Majtán – T. Laliková. Bratislava: Veda 2008. 232 s.
12. slovenská onomastická konferencia a 6. seminár „Onomastika a škola“. Zost. M. Majtán – F. Ruščák. Prešov – Bratislava: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 1996. 346 s.
13. slovenská onomastická konferencia. Zost. M. Majtán – P. Žigo. Bratislava: Univerzita Komenského – SAV 1998. 195 s.

Jazykovedná slavistika na Katedre slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave*

MÁRIA DOBRÍKOVÁ

Od založenia Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v roku 1921 sa slavistika stala jedným zo základných pilierov výskumu a výučby vysokoškolskej inštitúcie, ktorá sa od svojho vzniku výraznou mierou podieľa na rozvoji vzdelávania, vedy a kultúry na Slovensku. V období medzi svetovými vojnami fungovala v rámci Seminára pre slovanské filológie ako vnútorne diferencovaný celok, neskôr nastupuje proces postupného osamostatňovania sa vedecko-pedagogických pracovísk, kde sa začali etablovať jednotlivé slavisticky zamerané študijné odbory. Jazykovedné slavistické disciplíny sa spočiatku prednášali v Oddelení pre cirkevnú slovančinu a slovanskú jazykovedu,⁹ v Oddelení pre ruskú reč a literatúru,¹⁰ v Oddelení pre reč a literatúru slovenskú, neskôr v Oddelení pre jazyk československý.¹¹ Po roku 1949 sa už vedecko-pedagogická činnosť jazykovednej (aj literárnovednej) rusistiky koncentrovala na

* Priblížime tu iba stav štúdia a výskumu tzv. malých slovanských filológií, konkrétne samostatných študijných odborov bulharistiky, chorvatistiky a polonistiky, ako aj lektorátov slovinského a srbského jazyka, ktorých kurzy sú v rámci bakalárskych a magisterských študijných programov súčasťou ponuky Katedry slovanských filológií na Filozofickej fakulte UK v Bratislave.

⁹ Huťanová, Jana: Štúdium staroslovenčiny. In Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Zost. Jozef Hvišč. Zborník prác z vedeckého sympózia konaného 24. apríla 1996 v Bratislave. Bratislava: T.R.I. Médium 1996, s. 26.

¹⁰ Baláž, Gerhard – Eliáš, Anton: Rozvoj rusistiky. In Slavistika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK 1993, s. 47.

¹¹ Mistrik, Jozef: Slovakistika – slovenská jazykoveda. In Slavistika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK 1993, s. 24-25.

Katedre ruského jazyka a literatúry. Jazykovedná slavistika sa rozvíjala od prvých dní existencie Katedry slovenského jazyka a literatúry (1949), ako aj na samostatnej Katedre slovenského jazyka (1966) predovšetkým vďaka vedeckovýskumnej orientácii profesorov Jána Stanislava, Eugena Paulinyho a Rudolfa Krajčoviča, na ktorú neskôr kontinuálne nadviazal profesor Pavol Žigo. Kreovaním Katedry slavistiky a indoeuropeistiky (1964) popri možnosti intenzívnejšieho výskumu v oblasti porovnávacej slovanskej jazykovedy a literárnej vedy vznikla priaznivá situácia pre novú koncepciu štúdia slovanských filológií, čo sa v krátkom čase premietlo do konštituovania samostatných študijných odborov bulharistiky a srbochorvatistiky.

Zmeny politických systémov, následný rozpad Sovietskeho zväzu, Československa a postupná atomizácia bývalej federatívnej republiky Juhoslávie priniesli v uplynulých dvoch desaťročiach do života slovanských krajín nielen geopolitické, ale aj výrazné ekonomické a spoločenské zmeny. Pre slovenské vysoké školstvo, ako aj pre vedecko-výskumné pracoviská Slovenskej akadémie vied sa začali črtat' možnosti pre utváranie nových kontaktov a spoločných projektov s partnerskými inštitúciami v zahraničí.

Spomínané transformačné procesy znamenali pre slavistiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave oproti predchádzajúcemu obdobiu nebývalé možnosti, najmä v oblasti učiteľských a študentských mobilít, ktoré sa na Katedre slovanských filológií rozvíjajú predovšetkým v dvoch smeroch: 1) na báze bilaterálnych medziuniverzitných dohôd a 2) prostredníctvom aktivít programu Erasmus Mundus. V rámci bilaterálnej spolupráce katedra nadviazala kontakty s vysokoškolskými slavistickými pracoviskami na týchto univerzitách: Univerzita sv. Klimenta Ochridského v Sofii, Masarykova univerzita v Brne, Univerzita v Záhrebe, Jagelovská univerzita v Krakove, Univerzita v Lodži, Sliezska univerzita v Katoviciach, Varšavská univerzita a Univerzita v Ľubľane. V rámci programu Erasmus Mundus má katedra rozvinutú sieť prednáškových a študentských mobilít s viacerými zahraničnými slavistickými pracoviskami, sú to: Jagelovská univerzita v Krakove, Univerzita v Lodži, Sliezska univerzita v Katoviciach, Univerzita v Ľubľane, Lipská univerzita v Nemecku, Univerzita sv. Cyrila a Metoda vo Veľkom Trnove a Juhozápadná univerzita Neofita Rilského v Blagoevgrade. Tu treba zdôrazniť dve dôležité skutočnosti: Prvou je fakt, že takáto intenzívna medzinárodná spolupráca spojená s výmennými pobytmi pedagógov a študentov by pred rokom 1989 nebola možná. Známe sú obmedzenia vycestovať do krajín bývalej Juhoslávie. K redukcii študijných pobytov dochádzalo v závislosti od eskalácie napätia v medzinárodných vzťahoch, napríklad aj v období, keď bol v Poľsku roku 1981 vyhlásený výnimočný stav. Druhou skutočnosťou je fakt, že počet vymenovaných zahraničných partnerských pracovísk poukazuje na mimoriadny potenciál a možnosti v oblasti medzinárodnej spolupráce, ktoré sa Katedra slovanských filológií snaží nielen upevňovať, ale aj rozširovať.

Do vzniku Katedry slavistiky a indoeuropeistiky (1964), ktorá od roku 1987 existuje pod modifikovaným názvom Katedra slovanských filológií, sa tzv. malé slovanské filológie na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského prednášali iba vo forme lektorátov. Jediný študijný odbor, ktorý bolo možné študovať ešte pred vzni-

kom tohto slavistického pracoviska, bola od roku 1957 polonistika.¹² Prví poslucháči srbochorvatistiky začali študovať v akademickom roku 1964/1965 a nasledujúci rok sa začali písať dejiny bulharistiky. Genézu týchto odborov, ich personálne zabezpečenie domácimi pedagógmi aj zahraničnými lektormi mapuje článok Š. Ondruša a J. Huťanovej *Slovanské filológie. Porovnávacía jazykoveda a porovnávacía literárna veda*, publikovaný v zborníku *Slavistika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave*, ktorý vyšiel v roku 1993 pri príležitosti 11. medzinárodného zjazdu slavistov v Bratislave.

Bratislavský 11. medzinárodný zjazd slavistov do istej miery priamo ovplyvnil metodiku ponuky študijných programov na Katedre slovanských filológií, v nasledujúcich rokoch aj jej vedecko-pedagogické smerovanie. V oblasti vzdelávania išlo napríklad o snahu zaviesť popri tradičnom dvojpredmetovom štúdiu jednotlivých slovanských filológií aj jednopredmetové štúdium všeobecnej slavistiky s akcentom na posilnenie historických slavistických disciplín, ako aj na konfrontačné jazykovedné a literárnovedné disciplíny. Bol to pokus zareagovať na potreby praxe, konkrétne vedecko-výskumných ústavov SAV a vysokoškolských pracovísk, kde sa začiatkom 90. rokov minulého storočia začal prejavovať nedostatok odborníkov so širším slavistickým zameraním. Študijný odbor *slavistika* sa na Filozofickej fakulte UK v Bratislave však otvoril iba dvakrát. Jeho obsahovú náplň realizovali hlavne učitelia Katedry slovanských filológií. Vzhľadom na nevelký počet záujemcov z radov absolventov stredných škôl, ktorí neprejavili hlbší záujem o takto koncipované štúdium, sa katedra rozhodla v realizácii študijného programu nepokračovať. Slovenská problematika sa stala po roku 1993 na krátke obdobie súčasťou medziodborového štúdia odboru *poľský jazyk a literatúra* v kombinácii s odborom *divadelná veda*, na ktorom participovali učitelia polonistiky a Vysokej školy múzických umení v Bratislave.

Český jazyk a literatúru po založení Univerzity Komenského obsiahli prednášky a semináre zo všeobecnej slavistiky, v ktorých dominoval česko-slovenský bilingvizmus s prevahou češtiny. České a slovenské otázky štúdia sa prezentovali spoločne, a to aj v odboroch, ktoré neboli súčasťou slovanských filológií. Po druhej svetovej vojne sa situácia podstatne zmenila. Na slovenčinu sa nahliadalo ako na reprezentantku slovenského národného uvedomenia, histórie a kultúry. Vybrané disciplíny z českého jazyka a literatúry sa však viac ako štyri desaťročia prednášali iba v rámci všeobecného štúdia slovakistiky.¹³ Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993 sa preto pracovníci Katedry slovanských filológií začali vážne zaoberať otázkou, ktorá sa na slovenských vysokých školách nevyriešila dodnes: Ako uviesť do života Fi-

¹² Pančíková, Marta – Hvišč, Jozef: Poľský jazyk a literatúra na FiF UK v Bratislave. In *Slovensko-poľské jazykové a literárne vzťahy*. Zost. Jozef Hvišč. Zborník prác z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23.-24. apríla 1997. Bratislava: T.R.I. Médium 1997, s. 170.

¹³ Hvišč, Jozef – Kulihová, Alica: Ostatné slovanské filológie (Chorvatistika, srbistika, slovinistika, bohémistika). In *Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave*. Zost. Jozef Hvišč. Zborník prác z vedeckého sympózia konaného 24. apríla 1996 v Bratislave. Bratislava: T.R.I. Médium 1996, s. 78-79.

lozofickej fakulty UK samostatné štúdium bohemistiky? Intenzívne sa o to usiloval predovšetkým vtedajší vedúci katedry profesor Jozef Hvišč. Jeho zásluhou sa koncom 90. rokov, konkrétne v akademickom roku 1996/1997 otvoril, žiaľ, iba raz odbor *český jazyk a literatúra* v kombinácii s históriou. Jeho opätovná realizácia zlyhala na nedostatku slovenských odborníkov s náležitou bohemistickou kvalifikáciou. Aby toto štúdium, najmä v jazykovednej zložke prebiehalo na príslušnej odbornej úrovni a v plnom rozsahu, jednotlivé lingvistické disciplíny prednášali kolegovia z Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne; lektorské cvičenia počas celého štúdia formou externej spolupráce viedla Dr. Marie Majtánová, vedecká pracovníčka Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV v Bratislave. Po podpísaní zmluvy o spolupráci medzi Univerzitou Komenského a Karlovou univerzitou v Prahe (1996) sa do vykonávacieho plánu dostala aj otázka bohemistiky, konkrétne zabezpečenie českého lektora a hosťujúceho profesora,¹⁴ ktorí by tento študijný odbor na bratislavskej univerzite pomohli vybudovať nielen organizačne, ale najmä personálne. Napriek viacerým stretnutiam na úrovni príslušných ministerstiev sa však nepodarilo získať lektora českého jazyka ani na základe článku bilaterálnej kultúrnej dohody, ako je to napríklad pri lektoráte bulharského, chorvátskeho, slovinského či poľského jazyka. Keďže slovakistiku na českých vysokých školách možno študovať, kreovanie odboru bohemistika (v prvej etape eventuálne lektorátu českého jazyka) treba v súčasnosti pokladať za jednu z prioritných úloh Katedry slovanských filológií, resp. Filozofickej fakulty UK v Bratislave.

V súvislosti s výučbou slovinského jazyka je dôležité spomenúť, že lektorské cvičenia počas rokov 1939–1941 viedol vtedajší asistent Slovanského seminára, neskôr významný literárny historik Jozef Ambruš, po vojne Ján Kostiha (1946–1949, 1965–1966), od roku 1967 básnik a prekladateľ Vít'azoslav Hečko a po ňom napriek rôznym ideologickým tlakom prekladateľ Melichar Václav (1977–1987). Po vzniku samostatnej Slovinskej republiky sa o zriadenie stáleho lektorátu pod vedením pedagóga zo Slovinska zaslúžil dekan Filozofickej fakulty UK docent Ivan Slimák. Od akademického roku 1991/1992 do 1993/1994 pracovala na Katedre slovanských filológií v rámci medzifakultnej dohody Jasna Honzak Jahić, ktorá pravidelne prichádzala z Prahy a ako externistka pre potreby bratislavskej slavistiky napísala učebnicu slovinčiny.¹⁵ Po podpísaní bilaterálnej kultúrnej dohody to už boli lektorky zo Slovinska: Alenka Šalej a Darija Jakše, v súčasnosti je už desiaty rok lektorkou slovinského jazyka Saša Vojtechová Poklač. Počas jej pôsobenia sa organickou súčasťou vzdelávacieho programu Katedry slovanských filológií stalo viacero kurzov slovinského jazyka pre začiatočníkov aj pre pokročilých. Ide o šesť dvojhodinových¹⁶ na seba nadväzujúcich kurzov *Slovanský jazyk 1: slovinský – Slovanský jazyk 6: slovinský*, pričom podnety na kontinuálne pokračovanie vo výučbe slovinčiny vychádzali aj z radov poslucháčov. S veľkým záujmom sa každý rok stretáva tematicky zameraná exkurzia do Slovinska

¹⁴ Tamže, s. 79.

¹⁵ Honzak Jahić, Jasna: Slovenščina za Slovake. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského 1995. 237 s.

¹⁶ Súčasť každého kurzu tvorí prednáška a seminárne cvičenie.

a na novozavedený predmet *Reálie Slovinska* sa v akademickom roku 2011/2012 prihlásilo viac ako sedemdesiat študentov.¹⁷ Vzhľadom na uvedené skutočnosti možno konštatovať, že úspešne sa rozvíjajúci lektorát slovinického jazyka umožňuje v blízkej dobe reálne uvažovať o otvorení samostatného študijného programu slovinistiky.

Existuje niekoľko dôvodov, prečo sa atomizácia srbochorvátskeho jazyka na Filozofickej fakulte UK v Bratislave doposiaľ nepremietla do vybudovania dvoch paralelných študijných odborov. V minulosti z bývalej federatívnej republiky Juhoslávie prichádzali na Katedru slovanských filológií striedavo lektori zo Srbska a z Chorvátska. V akademickom roku 1988/1989 to bola srbská lektorka Milica Lađević, ktorá však pod vplyvom búrlivých spoločensko-politických zmien na Slovensku z fakulty odišla. Po jej odchode nastala v tomto odbore kríza.¹⁸ Vínou vojnového konfliktu už srbská ani chorvátska strana lektora nevyslali. Lektora v tom čase suploval vojvodinský Slovák Dr. Michal Babiak, interný pracovník Katedry estetiky, ktorý prednášal aj srbskú a chorvátsku literatúru.¹⁹ Keďže po vzniku samostatnej Chorvátskej republiky (1991) a po podpísaní bilaterálnej kultúrnej dohody prišiel v akademickom roku 1994/1995 na Filozofickú fakultu UK lektor z Chorvátska, nástupníckou filológiou srbochorvatistiky sa stala chorvátska filológia. Navyše v roku 1994 odišiel na Univerzitu v Záhrebe erudovaný slavista docent Emil Horák, ktorý ako vedúci katedry (1986–1990) vynaložil veľké úsilie na personálne zabezpečenie jednotlivých slovanských filológií.²⁰ Vychádzajúc z vlastných skúseností ešte v roku 1990 publikoval na stránkach časopisu *Slavica Slovaca* aj dnes aktuálny a podnetný príspevok *Súčasný stav slovenskej jazykovednej slavistiky*, v ktorom okrem iného kriticky a presne formuloval argumenty, prečo tzv. malé slovanské filológie na fakultách existenčne závisia od vytvorenia minimálne troch systemizovaných miest pre každý odbor. Ako vysokoškolský pedagóg vychoval nielen niekoľko generácií slovenských srbistov a chorvatistov, ale i bulharistov, lebo po odchode Dr. Milana Odrana od roku 1979 prednášal aj jazykovedné disciplíny bulharskej filológie.

Chorvatistika sa personálne stabilizovala až v roku 2001, keď na katedru prišiel rozhladený slovakista a slavista profesor Miroslav Dudok, ktorý predtým pôsobil na univerzitách v Novom Sade, Belehrade a v Segedíne. Profesor Dudok sa popri textovej lingvistike, sociolingvistike, ekolingvistike či aplikovanej lingvistike venuje aj slovensko-južnoslovanským jazykovým vzťahom a katedra má aj odborníka na srbskú literárnu vedu.²¹ Vzhľadom na to, že obidvaja prednášajú a vedú semináre pre

¹⁷ Veľký záujem je aj o novozavedené kurzy *Reálie Chorvátska*, *Reálie Poľska* i *Reálie Bulharska*.

¹⁸ Hvišč, Jozef – Kulihová, Alica: *Ostatné slovanské filológie* (Chorvatistika, srbistika, slovinistika, bohemistika), c. d., s. 76.

¹⁹ Tamže.

²⁰ Docent Emil Horák sa už na bratislavské materské pracovisko nevrátil. V rokoch 1994–1998 pôsobil ako historicky prvý lektor slovenského jazyka a kultúry na Univerzite v Záhrebe, dva roky prednášal na Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, potom odišiel na štvorročný lektorský pobyt do srbského Belehradu.

²¹ Dr. Alica Kulihová je absolventkou prekladateľsko-tlmočnickeho odboru ruštiny a srbochorvátčiny, v súčasnosti prednáša chorvatistické literárnovedné a translatologické disciplíny.

tri ročníky študijného programu *chorvátsky jazyk a kultúra*, pri eventuálnej možnosti realizácie študijného programu *srbský jazyk a kultúra* by ich pedagogický úväzok dosahoval výšku viac ako dvadsať hodín týždenne, pričom otvorenou ostáva otázka garanta a počtu študentov, ktorí by sa reálne na túto špecializáciu prihlásili. Po počiatočných problémoch s angažovaním zahraničného lektora srbského jazyka,²² ktorého by vysielalo srbské ministerstvo školstva, sa našlo riešenie v absolventovi odboru *slavistika*, bilingvistovi Rastislavovi Popovičovi,²³ ktorý je v súčasnosti interným doktorandom Katedry všeobecných dejín a pedagogické povinnosti vyplývajúce z požiadaviek na poslucháčov 3. stupňa štúdia si plní na Katedre slovanských filológií, kde vedie lektorské cvičenia zo srbčiny. V akademickom roka 2010/2011 sa vďaka tomu ponuka lektorských cvičení rozšírila okrem začiatovníkov aj o lektorské cvičenia pre mierne a stredne pokročilých. Toto riešenie je však iba dočasné. Za systémový krok treba pokladať príchod pedagóga so skúsenosťami s vyučovaním srbského jazyka pre cudzincov, o ktorého vyslanie katedra opakovane žiada srbskú stranu prostredníctvom sekcie medzinárodnej spolupráce na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.

Z južnoslovanských filológií Filozofická fakulta UK nemá študijný odbor ani lektorát macedónčiny s výnimkou akademických rokov 2004/2005–2006/2007, keď lektorské cvičenia viedol interný doktorand Katedry slovenskej literatúry a literárnej vedy Zvonko Taneski.²⁴ V tom čase macedónska strana vyvinula úsilie lektorát inštitucionalizovať, žiaľ, všetky iniciatívy skončili neúspešne. Pre úplnosť treba dodať, že pre novokoncipovaný študijný program *stredoeurópske štúdiá*²⁵ katedra ponúka základný jazykový kurz kašubčiny a lužickej srbčiny.

Bratislavský medzinárodný zjazd slavistov dal Katedre slovanských filológií impulz prezentovať výsledky výskumu v rámci jednotlivých filológií nielen na domácich a zahraničných slavistických konferenciách, ale predniesť ich aj na domácej univerzitnej pôde v rámci podujatí zameraných najmä na slovensko-slovanské jazykové, literárne a kultúrne vzťahy.

Pilotným podujatím bilančného charakteru bolo vedecké sympóziu pod názvom *Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského*

²² Ako málo efektívne sa ukázalo externé pôsobenie lektora srbského jazyka, ktorý prichádzal z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Ešte pred jeho príchodom zabezpečoval niekoľko semestrov výučbu lektorských cvičení zo srbského jazyka profesor M. Dudok.

²³ Rastislav Popovič v rámci medziodborového štúdia absolvoval aj študijný odbor *história*.

²⁴ Zvonko Taneski na Filozofickej fakulte UK v Bratislave obhájil dizertačnú prácu *Metaforické modely obraznosti v poézii Jána Ondruša* (2007). Je autorom historicky prvej macedónsko-slovenskej praktickej konverzácie *Makedonsko-slovački priračnik za konverzacija (vo sekoja situacija i za sekogo / Macedónsko-slovenská konverzačná príručka (v každej situácii a pre každého)*, ktorá vyšla v Skopje v roku 2006, a monografie *Slovensko-macedónske literárne a kultúrne vzťahy* (Bratislava: Juga 2011). Po absolvovaní doktorandského štúdia počas rokov 2007–2011 pracoval ako vedecko-výskumný pracovník Ústavu pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína Metoda na Filozofickej fakulte UKF v Nitre, kde súčasne na Katedre slovenského jazyka vyučoval lektorské cvičenia z macedónskeho jazyka.

²⁵ Študijný program *stredoeurópske štúdiá* sa v bakalárskom stupni štúdia bude realizovať v anglickom jazyku, v magisterskom stupni v slovenskom jazyku.

v Bratislave (1996). Jeho organizátormi boli Katedra slovanských filológií a Slovenská rada Združenia slovanskej vzájomnosti; stanovili si tieto ciele: 1) metodicky prehodnotiť štúdium slovanských filológií, 2) definovať stabilné hodnoty tohto štúdia a 3) rekognoskovať stav a možnosti so zameraním na potreby súčasnej slavistiky. Na podnet viacerých referátov a diskusných príspevkov, ktoré na sympóziu odzneli, Katedra slovanských filológií už roku 1997 pripravila vedeckú konferenciu *Slovensko-poľské jazykové a literárne vzťahy*. Pôvodne bola projektovaná ako diskusia o metodických otázkach štúdia a výskumu slovenskej polonistiky, v priebehu príprav však nadobudla širší medzinárodný charakter. Keď si bratislavská bulharistika v akademickom roku 1995/1996 pripomenula tridsiate výročie existencie odboru a sedemdesiatročnú tradíciu lektorátu bulharského jazyka, pracovníci katedry sa rozhodli plán činnosti rozšíriť o koncepnú a organizačnú prípravu konferencie *Slovensko-bulharské jazykové a literárne vzťahy*. Uskutočnila sa koncom apríla 1998 a bola to historicky prvá bulharisticko-slovakistická konferencia organizovaná na Slovensku, ktorej výstupom bol zborník referátov. O rok neskôr (1999) katedra usporiadala medzinárodnú konferenciu *Slovensko-chorvátske jazykové a literárne vzťahy* a nasledujúci rok (2000) organizačne zabezpečila dve vedecké stretnutia s medzinárodnou účasťou *Slovensko-české vzťahy a súvislosti* a *Slovensko-slovenské jazykové, literárne a kultúrne vzťahy*. Konferenčné príspevky z prvého slovensko-slovenského podujatia z oblasti spoločenských vied vyšli roku 2001 v zborníku Filozofickej fakulty UK *Philologica LIII*. Pod záštitou Katedry slovanských filológií sa uskutočnila aj konferencia *Juhoslovensko-slovenské jazykové, literárne a kultúrne vzťahy* (2001).²⁶ Širší medzinárodný rozmer nadobudli konferencie *BraSlav*²⁷ (2002, 2003, 2004). Pripravili ich slavistické pracoviská Filozofickej fakulty UK na podnet vtedajšieho prodekanu pre vedu a výskum profesora Pavla Žiga. Na dvojdnovom rokovaní prvého ročníka vystúpili referenti z desiatich slovanských krajín, zastupujúci devätnásť univerzitných pracovísk a ústavov akadémie vied.²⁸ Zo štyridsiatich štyroch príspevkov, ktoré na podujatí odzneli, reprezentovalo jazykovedný vedeckovýskumný profil katedry sedem štúdií. Nasledujúce vedecké stretnutia mali predovšetkým charakter jubilejných konferencií. Pri príležitosti 80. výročia lektorátu bulharského jazyka sa roku 2005 na pôde Filozofickej fakulty UK realizovala slavistická konferencia *Езикът и литературата в модерното общество / Jazyk a literatúra v modernej spoločnosti*. V spolupráci s Katedrou žurnalistiky sa uskutočnila medzinárodná konferencia venovaná 100. výročiu narodenia redaktora, publicistu a prekladateľa Andreja Vrbackého. Konferenčné príspevky vyšli tlačou v publikácii pod názvom *Preklad ako kultúrna a literárna misia* (2010). Zborník 90. výročie vzniku Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity v Ľublane /

²⁶ Konferenčné príspevky z tohto podujatia neboli publikované.

²⁷ Názov *BraSlav* motivovala najstaršia podoba ojkonyma, ktorým sa začiatkom 10. storočia pomenúvalo dnešné hlavné mesto Slovenska (Brezalauspurc, Braslavespurch), v názve konferencií sa tak súčasne ukrývala ich obsahová náplň aj lokalizácia.

²⁸ Žigo, Pavol: *Záver*. In *BraSlav 1*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave 14.–15. novembra 2002. Ed. Pavol Žigo. Bratislava 2002, s. 296.

90. letnica ustanovitve Univerze v Ljubljani in Univerze Komenskega v Bratislavi obsahuje referáty z rovnomennej medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorú v októbri 2009 pri príležitosti jubilej oboch vysokoškolských inštitúcií pripravil lektorát slovenského jazyka v spolupráci s ďalšími filologickými pracoviskami fakulty. Šesťdesiate siedme vydanie zborníka Filozofickej fakulty UK *Philologica*, ktorý vyšiel v roku 2011, bolo venované zakladateľovi katedry profesorovi Šimonovi Ondrušovi. Za osobitnú zmienku stojí skutočnosť, že pracovisko sa v roku 2002 stalo sídlom redakcie časopisu *Kontakty*, ktorý začala vydávať Slovensko-poľská a Poľsko-slovenská komisia humanitných vied pri Ministerstve školstva Slovenskej republiky a Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu Poľskej republiky. Časopis vychádza v poľskej a slovenskej mutácii, hlavným redaktorom slovenských vydaní bol do roku 2010 profesor Jozef Hvišč, po ňom prevzala úlohu hlavnej redaktorky profesorka Marta Pančíková.

V enumerácii vedeckovýskumnej produktivity a organizátorských činností členov Katedry slovanských filológií, ktorí sa venujú historicko-porovnávacím témam, aplikovanej, konfrontačnej, kontrastívnej lingvistiky alebo teórii vyučovania cudzích jazykov, by bolo možné pokračovať. Podstatné je, že pracovníci, ktorí sa venujú jazykovednej slavistike zo synchronného či diachrónneho hľadiska, sa na týchto vedeckých stretnutiach aktívne zúčastnili, okrem toho výsledky svojich výskumov prezentovali aj na ďalších domácich a zahraničných sympóziách a konferenciách, riešili fakultné úlohy, grantové projekty VEGA aj KEGA, boli riešiteľmi, spoluriešiteľmi alebo posudzovateľmi zahraničných slavisticky zameraných projektov, pre jednotlivé slavistické odbory pripravovali vysokoškolské učebnice a učebné texty, venovali sa lexikografii, boli zostavovateľmi bibliografií a pod.

V oblasti poľsko-slovenskej porovnávej jazykovedy bola počas sledovaného obdobia hlavnou riešiteľkou, resp. spoluriešiteľkou viacerých domácich a medzinárodných grantových projektov profesorka Marta Pančíková.²⁹ V rokoch 1996–1998 sa na pôde katedry riešila grantová úloha poľského Ministerstwa Edukacji Narodowej *Język Polski dla Cudzoziemców*, ktorej výstupom bola učebnica poľštiny pre Slovákov *Po tamtej stronie Tatr*.³⁰ Nasledoval grant Ministerstva školstva Slovenskej republiky *Kontinuita romantizmu. Vývin – súvislosti – vzťahy* (2001), medzinárodný grantový projekt *Poľsko – slowackie stosunki po roku 1918* (2002), grant Ministerstva školstva Slovenskej republiky *Vývin a význam slovensko-poľských vzťahov* (2003), grant VEGA *Slovenčina a slovanské jazyky z konfrontačného hľadiska* (2006) a projekt Európskej únie v rámci programu Socrates Lingua 1 – Slavic Network – *Jazyková a kultúrna integrácia* (2005–2007), v ktorom M. Pančíková zastávala úlohu koordinátorky slovenského autorského kolektívu. Výstupom projektu je spoločná internetová stránka s porovnateľnými modulmi (diológy, vybrané texty), odrážajúcimi jazykové

²⁹ Po odchode profesorky M. Pančíkovej, ktorá v súčasnosti pracuje na Katedre slavistiky Filozofickej fakulty Ostravskej univerzity v Ostrave, od akad. roku 2011/2012 prednáša polonistické jazykovedné disciplíny Kinga Monika Wawrzyniak, PhD.

³⁰ Učebnica vyšla doposiaľ v dvoch vydaniach (1998 a 2003). M. Pančíková ju napísala v spoluautorstve s W. Stefańczykom.

a kultúrne špecifiká krajín, ktoré sa na projekte podieľali.³¹ Ťažiskom vedeckého záujmu M. Pančíkovej je poľsko-slovenská porovnávacia lexikológia. Z tohto okruhu okrem početných štúdií a odborných článkov publikovala aj dve monografie – *Zradnosti poľskej a slovenskej lexiky* (2005) a *Rozvojové tendencie poľskej a slovenskej lexiky na prelome tisícročia. Výbraná problematika. Substantíva* (2008).

Jazykovedným slavistickým, ako aj slovaskistickým témam so širším zameraním sa na katedre výskumne venuje profesor Miroslav Dudok, ktorý sa po roku 1993 spolupodieľal na riešení štyroch grantových projektov VEGA – *Inovačné procesy v slovenskej slovnej zásobe* (1997–2003), *Ortoepický slovník slovenského jazyka* (1999–2001), *Konvergentné a divergentné procesy v slovanských jazykoch* (2006–2009) a *Explanačno-deskriptívna morfológia súčasnej slovenčiny* (2007–2009). V rokoch 2006–2010 bol hlavným riešiteľom projektu Ministerstva vedy a technológie Srbskej republiky *Identitet jezika i jezičko planiranje u envirolingvističkom prostoru Vojvodine*, riešiteľom grantu Vojvodinského úradu pre vedu *Regionalni jezički, književni i kulturni vektori u multikulturnom diskursu* (2007–2008) a ako spoluriešiteľ participoval na projektoch Ruskej akadémie vied *Таксис в славянских языках* (2008–2010) a Srbskej akadémie vied a umení *Kontrastivna proučavanja srpskog jezika* (2009–2010). Predmetom vedeckého záujmu M. Dudka sú viaceré lingvistické témy. Mimoriadnu pozornosť venoval dejinám slovenskej jazykovedy vo Vojvodine, početné sú jeho porovnávacie, resp. konfrontačné štúdie, sociolingvisticky orientované práce, ako aj štúdie a state zo štylistiky a textovej lingvistiky³². Do prvého okruhu patrí knižná práca *Vývin slovaskistiky. Štúdie z dejín jazykovednej slovaskistiky v Juhoslávii. 18. a 19. storočie* (1997), ktorá prináša výstižný prehľad dejín vojvodinskej slovaskistiky v rámci areálového kultúrneho kontextu.³³ Druhý okruh reprezentuje syntetické dielo podávajúce status a sociolingvistickú problematiku slovenčiny mimo územia Slovenskej republiky *Zachránený jazyk* (2008) a otázkam textovej lingvistiky s orientáciou predovšetkým na umelecké texty sú venované jeho monografie *Úvod do textiky* (1998) a *Náveje. Prolegomena do liter(m)árnosti textu* (2001).

Historickými disciplínami bulharského jazyka a paleoslovenistikou sa zaoberá Dr. Jana Huťanová. Okrem štúdií o cirkevnej terminológii na Veľkej Morave, o moravizmoch v staroslovienskych textoch či o jazyku Frizinských pamiatok publikovala monografiu *Lexika starých slovanských rukopisov* (1998), v ktorej vychádza zo svojho predchádzajúceho výskumu staroslovienskej lexiky, podáva sumarizujúci prehľad o doterajšom bádani v tejto oblasti, analyzuje staroslovienske pamiatky písané hlaholikou a cyrilikou, charakterizuje hláskoslovné, morfológické, slovotvorné a syntaktické znaky veľkomoravskej redakcie a osobitne si všima lexikálne veľkomoravizmy.

³¹ Projekt bol spoločným dielom šiestich univerzít – Sliezskej univerzity v Katoviciach, Univerzity Palackého v Olomouci, Univerzity Komenského v Bratislave, Univerzity v Lubľane, Univerzity sv. Klimenta Ochridského v Sofii a Univerzity Martina Luthera v Halle. Viac o projekte pozri na www.slavic-net.org

³² Bližšie pozri Mlacek, Jozef: Jubileá vojvodinských slovaskistov – jubileá slovaskistiky vo Vojvodine. In Slovenská reč, 2002, roč. 67, č. 4–5, s. 255–266.

³³ Bližšie pozri Žigo, Pavol: Dudok, M.: Vývin slovaskistiky. Štúdie z dejín jazykovednej slovaskistiky v Juhoslávii – 18. a 19. storočie. In Slovenská reč, roč. 62, 1977, č. 6, s. 359–361.

Bulharistickým jazykovedným disciplínam i porovnávej slovanskej frazeológii a paremiológii sa venuje docentka Mária Dobříková. Okrem viacerých štúdií a odborných článkov s frazeologickým zameraním sa tejto tematike venovala aj v monografii *Vlastné meno ako komponent slovenských a bulharských frazém (na pozadí asymetrie frazeologických koncepcií)*, ktorá vyšla v roku 2008. Bola spoluriešiteľkou grantového projektu KEGA *Frazeologická terminológia (1994–1995)*; týmto projektom Komisia pre výskum frazeológie pri Medzinárodnom komitáte slavistov zareagovala na diskusiю počas zasadnutí frazeologickej sekcie na 11. medzinárodnom zjazde slavistov o potrebe spracovať pojmoslovie tejto jazykovednej disciplíny. V rokoch 2001–2002 spolu s vtedajšou lektorkou bulharského jazyka M. Vlčanovou³⁴ pracovala na fakultnej úlohe, ktorej výstupom bola učebnica *Základy bulharčiny. Teória a prax*. M. Dobříková bola koordinátorkou slovenskej časti projektu Vzdělávací nadace Jana Husa *Balkanistika (studia o jihovýchodní Evropě) v České a Slovenské republice (2001–2003)*, ktorý vyústil do knižnej publikácie *České a slovenské odborné práce o jihovýchodní Evropě. Bibliografie za léta 1991–2000*. V rokoch 2001–2004 participovala na grante VEGA *Bulharsko-slovenský slovník I (A – K)*, ako aj na medzinárodnom projekte *Slavenska frazeologija (2005–2006)*, ktorého výstupom bol deväťjazyčný slovník komparatívnych frazém *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*.³⁵

Poslucháči Filozofickej fakulty UK, ktorí mali záujem o štúdium slovinského jazyka, literatúry a kultúry, sa mohli do 90. rokov 20. storočia oprieť iba o prekladové slovníky V. Smoleja a o učebný text V. Hečka.³⁶ Ako sme už vyššie spomenuli, počas svojho pôsobenia na Katedre slovanských filológií napísala pre potreby bratislavského lektorátu prvú učebnicu slovinčiny Jasna Honzak-Jahić. Prvú slovinsko-slovenskú konverzáciu obsahujúcu základnú slovnú zásobu slovinského jazyka s názvom *Slovinsko-slovenská konverzačná príručka (2008)* vydali S. Poklač³⁷ a M. Vojtech. Publikovanie tejto príručky bolo podporené grantovými prostriedkami z projektu Centra pre slovinčinu ako druhý/cudzí jazyk na Filozofickej fakulte Univerzity v Ľubľane. S. Vojtechová Poklač participovala na ďalších siedmich projektoch Centra pre slovinčinu ako druhý/cudzí jazyk, napríklad na projekte *Svetové dni súčasnej slovinskej literatúry (2008)*, ktorej výstupom bola *Antológia súčasnej slovinskej literatúry*.

³⁴ Doc. Marinela Vlčanova napísala počas bratislavského lektorského pobytu slovensko-bulharskú jazykovednú porovnávaciu prácu s názvom Глаголите *reflexiva tantum* в словашки език и техните съответствия в български. (Благоевград: Издателство на Югозападен университет Неофит Рилски 2002. 239 s.).

³⁵ Východiskovým jazykom slovníka je chorvátčina. Poradie cieľových jazykov (slovinčina, macedónčina, bulharčina, ukrajinčina, ruština, poľština, čeština, slovenčina) určila ich príslušnosť k južnoslovanskej, východoslovanskej a západoslovanskej skupine.

³⁶ Bližšie pozri Kačírsek, Ľuboš: Viktor Smolej a jeho prínos pre rozvoj slovensko-slovinských vzťahov. In 90. výročie vzniku Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity v Ľubľane – 90. letnica ustanovity Univerze v Ljubljani in Univerze Komenskega v Bratislavi. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 22. 10. – 23. 10. 2009 pri príležitosti jubilea oboch univerzít. Ed. S. Vojtechová Poklač, M. Vojtech. Bratislava: Univerzita Komenského 2010, s. 27.

³⁷ Dr. Saša Vojtechová Poklač publikovala časopisecky aj v konferenčných zborníkoch viaceré dialektologické štúdie, lingvisticky zamerané slovensko-slovinské porovnávacie práce o otázkach vyučovania slovinčiny ako cudzieho jazyka a pod. Osobitne treba vyzdvihnúť jej kultúrno-spoločenské aktivity, ktorými popularizuje Slovincsko a slovinskú kultúru na Slovensku.

Tieto iba naznačené, ale mnohoraké aktivity Katedry slovanských filológií sa pri enumerácii produktivity pracoviska z hľadiska organizovania vedeckých podujatí či kvantitatively lingvisticky orientovaných vedeckovýskumných výstupov dostanú do celkom iného svetla zverejnením počtu kmeňových pracovníkov, ktorí sa ako pedagógovia i ako bádatelia venujú slavistickým jazykovedným témam. Sú iba štyria: v oblasti chorvátskej (a slovanskej) jazykovedy pracuje jeden člen katedry, rovnako ako v oblasti poľskej jazykovedy. Jazykovednej bulharistike sa síce venujú dve pracovníčky, to však paradoxne viedlo k tomu, že prednášky a seminárne cvičenia z bulharskej literatúry zabezpečoval vždy externista, v súčasnosti ich už niekoľko rokov vedie zahraničný lektor.

Počet pedagógov ešte vo väčšej miere ako v minulosti závisí od počtu študentov. Záujem o štúdium tzv. malých slovanských filológií tradične nie je veľký. To by na Katedre slovanských filológií (ako aj na iných slavistických vysokoškolských pracoviskách) mohlo viesť k stavu ohrozenia existencie jednotlivých filológií kvôli súčasnému presadzovaniu kvantitatívneho modelu hodnotenia úspešnosti študijných programov. Ciele, ktoré si stanovili organizátori sympózia *Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave* ešte v apríli 1996 sú preto stále aktuálne, pričom do popredia vystupuje najmä snaha nielen štúdium slovanských filológií zachovať, ale pokúsiť sa študijné programy prispôbiť požiadavkám odboru aj doby tak, aby oslovili potenciálnych uchádzačov. Nielen slovenská, ale aj západná slavistika sa nachádza na križovatke. Napriek tomu vždy existujú riešenia: Ako príklad možno uviesť modifikovaný študijný program *ruské a východoeurópske štúdiá*, ktorý sa stal súčasťou ponuky Katedry ruského jazyka a literatúry na Filozofickej fakulte UK v Bratislave potom, keď dramaticky klesol záujem o učiteľské štúdium ruského jazyka a literatúry. Po úvodných rozpačitých začiatkoch sa dnes tento študijný program teší medzi absolventmi stredných škôl veľkému záujmu.

Po roku 1993 sa na Filozofickej fakulte UK v Bratislave hrozba zániku slavistických študijných disciplín intenzívne nepociťovala. Aj preto, že fakultu viedli také prezieravé osobnosti, ako napríklad docent Ivan Slimák (rusista – filológ), profesor Ján Pauliny (arabista – filológ), docent Anton Eliáš (rusista – filológ) alebo profesor Pavol Žigo (slovakista, slavista – filológ), ktorý ako prodekan fakulty pre vedu a výskum podporoval všetky aktivity Katedry slovanských filológií, bol vždy ochotným recenzentom slavisticky zameraných publikácií či posudzovateľom postupových prác, stál pri zrode viacerých slavistických medzinárodných podujatí a pod.

Ani o slovenskú slavistiku netreba mať obavy, pokiaľ nad jej budúcnosťou budú bdieť také osobnosti, akými sú organizátori 1. kongresu slovenských slavistov, na ktorom si stanovili cieľ zmapovať jej stav po roku 1993.

Použitá literatúra

- Behýlová, J. – Smetanová, Y.: Slovenskí jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slovenských slovakistov a slavistov (2001–2005). Bratislava: Veda 2009.
- Dobříková, M.: Na sedemdesiate narodeniny docenta Emila Horáka. In: Slovenská reč, roč. 73, 2008, č. 2, s. 117-119.

- Dvonč, L.: Slovenskí jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slovenských slovakistov a slavistov (1986–1995). Bratislava: Veda 1998.
- Dvonč, L.: Slovenskí jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slovenských slovakistov a slavistov (1996–2000). Bratislava: Veda 2003.
- Hladký, L. a kol.: České a slovenské odborné práce o jihovýchodní Evropě. Bibliografie za léta 1991–2000. Brno: Masarykova univerzita 2003.
- Horák, E.: Súčasný stav slovenskej jazykovednej slavistiky. In: *Slavica Slovaca*, 25, 1990, s. 64-68.
- Mlacek, J.: Jubileá vojvodinských slovakistov – jubileá slovakistiky vo Vojvodine. In: *Slovenská reč*, 2002, roč. 67, č. 4–5, s. 255-266.
- Ondruš, Š.: Minulosť a prítomnosť slovenskej filológie a porovnávacej jazykovedy na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. In: *Philologica XXIII*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1981, s. 19-34.
90. výročie vzniku Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity v Lubľane – 90. letnica ustanovity Univerze v Ljubljani in Univerze Komenskega v Bratislavi. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 22. 10.–23. 10. 2009 pri príležitosti jubilea oboch univerzít. Ed. S. Vojtechová Poklač, M. Vojtech. Bratislava: Univerzita Komenského 2010.
- Slavistika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK 1993.
- Slovensko-bulharské jazykové a literárne vzťahy. Zost. Mária Dobříková. Zborník prác z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 29.–30. apríla 1998. Bratislava: T.R.I. Médium 1998.
- Slovensko-poľské jazykové a literárne vzťahy. Zost. Jozef Hvišč. Zborník prác z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23.–24. apríla 1997. Bratislava: T.R.I. Médium 1997.
- Štúdium slovanských filológií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Zost. Jozef Hvišč. Zborník prác z vedeckého sympózia konaného 24. apríla 1996 v Bratislave. Bratislava: T.R.I. Médium 1996.
- Švagrovský, Š.: Vznik a rozvoj slovenskej jazykovedy na Univerzite Komenského (Na 70. výročie vzniku UK). In: *Slavica Slovaca*, 24, 1989, s. 255-262.
- Žigo, P.: Záver. In: *BraSlav 1*. Zborník z medzinárodnej slavistickej konferencie konanej na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave 14.–15. novembra 2002. Ed. Pavol Žigo. Bratislava 2002.
- Žigo, P.; Dudok, M.: Vývin slovakistiky. Štúdie z dejín jazykovednej slovakistiky v Juhoslávii – 18. a 19. storočie. In: *Slovenská reč*, roč. 62, 1977, č. 6, s. 359-361.

Slavistické disciplíny a slavisticky orientovaný výskum na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

JURAJ VAŇKO

Slavistika ako vedná disciplína aj ako odbor vysokoškolského štúdia patrila a patrí k tzv. profilovým disciplinám na každej univerzite v zahraničí a podobnú pozíciu vo vede i na vysokých školách by mala mať aj na Slovensku. Poradie výrazov *v zahraničí i na Slovensku* nie je náhodné. Zvolil som ho preto, lebo sa mi vidí, že na zahraničných univerzitách aspoň donedávna mala slavistika významnejšie postavenie ako na slovenských vysokých školách. Pri tomto konštatovaní sa opieram predovšetkým o vlastné poznanie pozície slavistiky na zahraničných univerzitách, získané z mojich pôsobení na lektorátoch slovenského jazyka, napr. na Humboldtovej univerzite v Berlíne, na Škole